

Přicházejí již a časem bude jich přicházeti více a více, stále více. Mním *cizince ze Západu*. Byli naší radostí a nadějí již před válkou, nyní budou našim pravidelným zjevem, řádným činitelem, stálou výraznou složkou našeho života. Neboť krásný smysl našeho osvobození jest ten, že jsme včleněni ve velikou rodinu národů západních, že jsme přední stráží nejen Francie a Anglie, nýbrž i nejdále posunutou hlídkou Spojených států amerických; že budeme splývati více a více se vším životem světovým, proudícím z několikeré výhně, ale ženoucím se přesto jedním směrem: za tvorbou vášnivější a vášnivější.

Ve chvíli, kdy začali nás navštěvovati hosté ze Západu a zajímali se o nás, byli jsme již vykupováni ze svého rakouského vězení; tehdy počal se proces, který byl dovršen v těchto dnech. Beztrestně utiskovati možno jen ty, o nichž nikdo neví, kteří jsou utonuli v temnu a mlčení; jakmile pronikne jejich hlas z vězení, jakmile políbí jejich tvář světlo z jiné lidské tváře, veta jest již po záměrech jejich ničitelů. Světový život, který jest vesmírná sympatie, je objal a nepustí jich již; pojal je již ve svou oblast, zapřádá je do svých světelných vln, vykupuje a osvobozuje je ze smrti, jež jest osamocení a nevědomost.

Demokracie jest po svém pojmu *poznávání*, říše a vláda poznávání co nejširšího, zcela bezpředsudečného. Walt Whitman, nejen veliký básník, ale i veliký theoretik demokracie, právem viděl v cizích návštěvách v Americe, ve vzájemném seznamování se a hoštění se podstatnou složku demokratického života

a řádu a jejich propagandu. Vítaje vzácné anglické hosty do Ameriky, básníka a literárního essayistu Matthewa Arnolda a herce Irvinga, napsal básník The leaves of grass tyto paměti-hodné věty: „Návštěvy jako jejich a pohostinství a potřásání rukou a setkávání tváří v tvář a vzdálené stávající se blízkým, — jací jsou to božští řešitelé! Cestování, vzájemnost, interview, besedování zemí vespolek, — co jiného jsou nežli *nejlepší podpora demokracie a nejvyššího zákona*? Ó kéž by naše vlastní země — kéž každá země na světě — mohla rok co rok, neustále, přijímati básníky, myslitele, rádce, ba i úřední předáky jiných zemí jako své vyznamenávané hosty. Kéž by se bylo Spojeným státům, zvláště jejich západu, dostalo dlouhé návštěvy a výzkumné potulky melancholického Turgeněva, dříve než zemřel, nebo Tomáše Carlyla, Castelara, Tennysona, Victora Huga. — Kdyby oni s námi se setkali tváří v tvář, jak by jinak bylo možná, aby z toho nevzešlo správné přátelské pochopení?“

Cítil jsem vždycky návštěvu velkého cizince ze Západu v Praze jako děj skoro mytický. Přišel Rodin, a mně zdálo se, jako by se utrhł veliký kus sladké, teplé, kořenné země francouzské a připlul k nám, třebať jsme neleželi u moře. Neboť uvaž, kdo to byl Rodin? Co všecko ztělesňoval v sobě! S kolika velikými lidmi svého národa se setkal v životě! Kolika jich pohled utkvěl na něm a lpěl na něm posud, přivlastněný jím, zpracovaný jeho bytostí? Kolika velikých mrtvých byl dědicem, synem, pokračovatelem, výtvořem! Kolika generacím znamenal naplnění jejich tužeb a snů, ztělesnění jejich představ a myšlenek! To všecko, cítil jsem, vypracovává kolem něho zvláštní ovzduší až smysly čitelné, jakýsi mlunný oblak plný citového napětí, který se přenáší na každého, kdo přijde do jeho blízkosti. S ním pobesedovati znamenalo opravdu pobesedovati s dobrou půlí Francie, minulé i přítomné, neboť ona vtělila se v tohoto laskavého obra s tváří mořského poloboha v teplé pění měkkých vousů a se sivým rozjiskřeným zrakem, uvyklým na přelet po velikých plochách. A promluvil-li, myslil-li před tebou nahlas,

36 ověřoval jsi v něm opravdu typickou metodu francouzské myšlenky: zrakový jas a ideovou předmětnost. Jak dovedl se se zájmem, láskou, pronikavostí zahleděti i na předměty nejnepatrnější, zdánlivě nejvšednější a jak z nich, z jejich nitra, snažil se vyvoditi nějaký všeobecný architekturný zákon vesmírový nebo životný! Nic nebylo mu kolem něho nepatrné, nic bezvýznamné; všechno neslo své poselství typičnosti a zákonitosti, již bylo třeba jen vyjmout, přečíst, vyvodit zrakem pozorovatelsky poučeným a zasvěceným.

Přišli jiní a všichni poskytovali tou nebo onou stránkou radostné divadlo typičnosti a symboliky lidské.

Byl zde sochař Bourdelle a dával před svými sochami v pavilonku Mánesově pod Kinskou názorné lekce metodiky výtvarně tvůrčí mladým českým dychtivcům, kladoucím otázky někdy až nešetrné zvidavosti, a doporučoval jim za četbu Descartesův Discours de la méthode. Descartesa za četbu — mladým malířům a sochařům! Ale tak tomu chtěl tento duch francouzsky methodický a soustavný, který zvykl promyslit i tvárný podnět jako sylogism ryze theoretický.

Projeli na své cestě na Východ Prahou jemnocitný vykladač anglické moderní poesie Gabriel Sarrazin i básník parnassista Mendès; viděli jsme ušlechtilou Mme Adam, redaktorku La nouvelle revue a politickou spisovatelku francouzskou; přednášel nám v sále Merkuru Mauclair, zvidavý, rychle kombinující literární reportér velkého stylu, s nímž přišel do Prahy malíř Le Sidaner s plachou hudební duší, uvězněnou v obrovském medvědí těle. A těsně před válkou Mercereau, jeden z nejnovějších, kněžsky měkkých rukou a poněkud melancholického černého zraku, působící spíše dojmem badatele a učence než básníka a novináře, zcela nebohémský, abstinentský, vlévající alkohol jako Barbussův desátník Bernard ne do hrdla, nýbrž na vlasy — zkratka a vzorek jakési nové příští umělecké a básnické Francie.

Přišli i hosté odjinud, tak ze Severu nezapomenutelný Edvard Munch o rybím pohledu a jako někdo ohořelý, kdo se zachránil z katastrofy Strindbergova Červeného pokoje.

37 Přišli a neshledali nás nikterak pod obraz boží. Naopak: našli leccos, čeho nečekali: znalosti, vědomosti, dovednost a zvidavost, krásnou zachovanou rasu, nadání a jeho možnosti. Nezapomenu údivu kteréhosi dobrého Francouze: „Ale vy zde všechno znáte!“ Odpověděl jsem: „Bohužel, bylo by snad lépe pro nás, kdybychom znali méně.“ Porozuměl, a propukli jsme oba v smích.

V tu chvíli, kdy jsme byli světem objeveni, počalo se naše vykoupění. Život nemůže zavrhnout žádné síly, žádného činitele, který může a dovede pracovati na jeho úkolech. Toto veliké poselství moderní demokracie nás našlo a my mu radostně porozuměli.

Nyní tedy, kdy jsme vplynuli v řečiště civilisovaného života, budou návštěvy cizinců pravidlem; stanou se záhy složkou našeho života, s níž nutno počítati. Bude k nám pravidelný příliv cizinců, z nichž mnohé sem povede ovšem zájem obchodní, ale leckoho také krásná zvidavost více méně theoretická.

Moderní svět rodí na štěstí neustále i bytosti lyrické, kterým poznání jest cílem samo o sobě a kterým není možno žít, kdyby nesloužili svému božstvu, ať jest jím spravedlnost nebo krása, pravda nebo umění.

Vyskytla se již otázka, jak se zaříditi pro tyto cizí návštěvy. Jsou mezi námi lidé, kteří by si přáli, abychom se jim jevíli v nejlepším světle dokonalosti, ušlechtilosti a civilisace, slavnostně vykartáčovaní a vyleštění. Kdyby mohli, nastavili by u nás umělých vesnic, nejinak než stavěl je, v kulisách ovšem, Potěmkin před návštěvou Kateřiny na pustém Krymu. Jest to ctižádost pochopitelná a také omluvitelná. Ale nepřimlouval bych se za ni.

Jevme se vždycky a všude jen tím, kým vpravdě jsme. To jest nejvyšší příkaz nejen mravní, ale i stylový. Nechtějme se podobati oné směšné ženské osobě z Tolstého Vojny a míru, jejíž nejvyšší radostí bylo, že u nich na večírku bylo to stejné — jako jinde.

Quiddam suum ac proprium! Così svého a vlastního, první

38 příkaz svébytnosti — a on jest základní podmínkou, aby se druhý o tebe vůbec zajímal a staral.

Tím nepravím, aby ta svébytnost byla ve špíně, nedbalosti, lajdáctví, povrchnosti; nikoliv: budiž naopak v čemsi čistém, krásném, opravdovém, hlubokém. Ale to krásné, čisté, hluboké musí býti nejprve ve skutečnosti a v pravdě součástí naší bytosti, musí býti opravdu naší jsoucností, a ne pouhým chvilkovým dekorem.

Buďme doopravdy těmi, jimiž se chceme zdát!

Ad vocem naší dnešní historické poesie

39

Na Národním divadle hrají nyní *Attilu*, dramatickou báseň o čtyřech aktech od Růženy Jesenské. Doslýchám i dočítám se, že budí odpor a dává podnět ke kritickým protestům proti historismu v poesii; zejména dva významní kritikové F. V. Krejčí a Jindřich Vodák odmítají prý báseň sl. Jesenské a opakuji své staré námitky proti historické poesii. Historická poesie jest jim totiž jakýsi snadnější a méně úplný druh tvorby než poesie přítomnostná a předem ovšem sociálně aktuální a revoluční: p. Krejčí jde až tam, že, tvrdí, vytvořiti od základu figuru své invence ze současnosti jest mnohem obtížnější než naléztí ji hotovou v historii a vzítí ji odtud; není třeba prý k historické poesii znalostí a zkušeností životních, daru a úsilí pozorovatelského, účastného smyslu pro život a jeho dění... Jedině pro tuto všeobecnou otázku, která mne vzrušuje, přečetl jsem si drama sl. Jesenské, jež vyšlo právě nákladem Ottovým¹; a ovšem nemohu nesouhlasiti s odsudkem: báseň sl. Jesenské jest prostě špatná, mdlá, chudá, čiře epigonská, a nad to všecko nesmírně nudná, tak nudná, že musil jsem sbírat všechny síly, abych ji dočetl.

Attila sl. Jesenské jest bohatýr nad bohatýry, sama dokonalost, velkodušnost, síla i takt a jemnost, a ovšem sama genialita. Ach, těch výlupků dokonalosti! Jak ty nudí člověka! Jak méně bylo by více! Jak bližší byl by ti člověk, který pochybuje,